

สาระสำคัญ
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
(International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2519 ปัจจุบันมีประเทศลงนามแล้วจำนวน 74 ประเทศ และมีประเทศที่เป็นภาคีแล้ว 168 ประเทศ (ข้อมูล ณ 7 กันยายน 2558)

การเข้าเป็นภาคีของไทย

ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติ (Accession) เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 โดยไม่ได้ตั้งข้อสงวนแต่อย่างใด และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 แต่ได้ทำคำแถลงตีความไว้ 4 ประเด็น

ประเทศไทยได้จัดทำคำแถลงตีความ (Interpretive Declarations) 4 ประเด็น ดังนี้

1) ข้อบทที่ 1 วรรค 1 เรื่องการใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง การกำหนดสถานะทางการเมือง การดำเนินการทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเสรีว่าประเทศไทยเข้าใจการตีความของการใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองตามที่ปรากฏในปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันเป็นเอกสารระหว่างประเทศฉบับล่าสุดที่มีการตีความเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ซึ่งเอกสารฉบับนี้ ระบุว่าการใช้สิทธินี้ไม่เกี่ยวกับการกระทำที่มีผลกระทบต่อบูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกภาพทางการเมือง

2) ข้อบทที่ 6 วรรค 5 เรื่องการพิพากษาประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งประเทศไทยได้ทำคำแถลงตีความเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติของไทยตามประมวลกฎหมายอาญาว่า ตามกฎหมายดังกล่าวในทางปฏิบัติประเทศไทยไม่เคยมีการพิพากษาประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 บัญญัติว่า เด็กอายุไม่เกิน 14 ปี ไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดที่กระทำ และมาตรา 75 บัญญัติว่า เด็กอายุกว่า 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี หากศาลจะพิพากษาลงโทษ ศาลต้องลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงครึ่งหนึ่ง ส่วนผู้ที่มีอายุกว่า 17 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปี นั้น มาตรา 76 บัญญัติมีผลว่า แม้กระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต แต่กฎหมายไทยก็ได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจว่าจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือครึ่งหนึ่งก็ได้ และในทางปฏิบัติศาลได้ใช้ดุลยพินิจลดมาตราส่วนโทษให้เสมอ จึงไม่เคยมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี

3) ข้อบทที่ 9 วรรค 3 เรื่องระยะเวลาในการนำผู้ถูกจับกุมไปศาล ซึ่งกติกาใช้คำว่า “โดยพลัน” (promptly) นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ.2525 มาตรา 87 วรรคสาม ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนนำตัวไปศาลไว้ได้ 48 ชั่วโมง แต่หากการสอบสวนไม่เสร็จสิ้น ก็สามารถควบคุมตัวต่อได้ถึง 7 วันนั้น ไม่สอดคล้องกับกติกา ดังนั้นประเทศไทยจึงได้ทำคำแถลงชี้แจงว่า ไทยจะปฏิบัติตามพันธกรณีในข้อนี้ในลักษณะที่กฎหมายไทยกำหนดไว้ในขณะนั้น

4) ข้อบทที่ 20 วรรค 1 เรื่อง การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อสงครามนั้น ประเทศไทยได้ทำคำแถลงในข้อนี้ชี้แจงว่า ประเทศไทยตีความว่าสงครามตามกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้น ซึ่งไม่รวมถึงการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง

การถอนคำแถลงตีความ

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้นำส่งตราสารถอนคำแถลงตีความ ข้อบทที่ 6 วรรค 5 (เรื่องการพิพากษาประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี) และข้อบทที่ 9 วรรค 3 (เรื่องการนำตัวผู้ถูกจับกุมไปยังศาลโดยพลัน) แล้ว โดยการถอนคำแถลงตีความของไทยมีผล ตั้งแต่วันที่ 6 กรกฎาคม 2555 เป็นต้นไป

สาระสำคัญ

ประกอบด้วยวรรคอารัมภบท และบทบัญญัติ 53 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ส่วน ดังนี้

วรรคอารัมภบท กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐด้านสิทธิมนุษยชนตามกฎบัตร สหประชาชาติ รวมทั้งหน้าที่ของรัฐที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และได้รับสิทธิทั้งด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนที่ 1 (ข้อ1) กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง (right of self-determination)

ส่วนที่ 2 (ข้อ2-5) กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่รับรองจะเคารพและประกันสิทธิของบุคคล รวมถึงการห้ามการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทาง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ถิ่นกำเนิด หรือสภาพอื่นใด โดยจะดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ภายในประเทศ ประกันว่าบุคคลที่ถูกละเมิดจะได้รับการเยียวยา ไม่ว่าบุรุษหรือสตรีจะได้รับสิทธิพลเมืองและการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน การลิดรอนสิทธิในสถานการณ์ฉุกเฉิน และการห้ามการตีความกติกาในอันที่จะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ลง

ส่วนที่ 3 (ข้อ6-27) กล่าวถึงสาระของสิทธิในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เสรีภาพจากการทรมาน การห้ามบุคคลมิให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส การห้ามบุคคลมิให้ถูกจับกุมโดยตามอำเภอใจ การปฏิบัติต่อผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพอย่างมีมนุษยธรรม การห้ามบุคคลถูกจำคุกด้วยเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาได้ เสรีภาพในการโยกย้ายถิ่นฐาน ความเสมอภาคของบุคคล ภายใต้กฎหมาย การห้ามมิให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง สิทธิการได้รับรองเป็นบุคคลตามกฎหมาย การห้ามแทรกแซงความเป็นส่วนตัว การคุ้มครองเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามหรือก่อให้เกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติ สิทธิที่จะชุมนุมอย่างสันติ การรวมกันเป็นสมาคม สิทธิของชายหญิงที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมในการมีครอบครัว การคุ้มครองสิทธิเด็ก และการที่พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ การรับรองว่าบุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน การรับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา และภาษาภายในรัฐ

ส่วนที่ 4 (ข้อ28-45) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee - HRC) ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในกติกา ICCPR รวมถึงพันธกรณีในการเสนอรายงานของรัฐภาคี การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และขั้นตอนการพิจารณาข้อร้องเรียน

ส่วนที่ 5 (ข้อ46-47) กล่าวถึงการห้ามการตีความไปในทางขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ อื่นๆ รวมทั้งการมิให้ ตีความในการที่จะลิดรอนสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนที่ 6 (ข้อ48-53) กล่าวถึงการเข้าเป็นภาคี และการแก้ไขเพิ่มเติมกติกา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) เป็นคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน โดยการเลือกตั้งจากผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจากรัฐภาคี กรรมการแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่อย่างมีอิสระในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นตัวแทนในนามรัฐของตน มีวาระครั้งละ 4 ปี โดยมีหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ

- 1) การตรวจรายงานของรัฐภาคี และให้ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะแก่รัฐภาคีเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- 2) การให้ข้อวินิจฉัย (General comments) เกี่ยวกับเรื่องต่างๆในการตีความตามพันธกรณี
- 3) ในกรณีที่เป็นไปตามข้อกำหนด คณะกรรมการอาจรับข้อร้องเรียนจากรัฐภาคีใด เมื่อรัฐภาคีนั้นอ้างว่าถูกละเมิดจากรัฐภาคีอื่นๆ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้
- 4) การรับข้อร้องเรียนจากบุคคล (Individuals) ในกรณีที่บุคคลนั้นๆถูกละเมิดสิทธิตามที่กำหนดในกติกา ซึ่งพิธีสารเลือกรับต่อท้ายกติการะหว่างประเทศได้ให้อำนาจไว้